

Einde pensioen eigen beheer in zicht

Rendement en risico eindelijk weer belangrijker dan fiscaliteit

[artikel verschenen in Vakblad De Hypotheekadviseur, nummer 6, oktober 2016, uitgeverij Wolters Kluwer]

Onze staatssecretaris Eric Wiebes van Financiën wil zoals bekend af van pensioenopbouw binnen de eigen bv. Hij stuurt het wetsvoorstel voor uitfasering van pensioen in eigen beheer met Prinsjesdag naar de Tweede Kamer. In dit artikel ga ik in op de door de bewindsman voorgestelde alternatieven voor het huidige pensioen in eigen beheer (PEB). Daarnaast ga ik in op hoe kan worden omgegaan met het na afkoop vrijgekomen pensioenkapitaal in box 3.

Decennialang behoorde pensioen in eigen beheer voor dga's tot het standaardadvies van accountants en fiscalisten. In de afgelopen jaren is wel duidelijk geworden dat voor veel bv's het pensioen in eigen beheer een fiscaal gedrocht is. Staatssecretaris Wiebes wil dan ook af van de mogelijkheid om pensioen in eigen beheer op te bouwen (zie kader 1). Uit cijfers van het kabinet uit 2009 wordt er in ongeveer 150.000 bv's pensioen opgebouwd. De totale fiscale waarde van deze gezamenlijke pensioenvoorzieningen bedroeg destijds 31 miljard euro. De gemiddelde waarde per bv komt hiermee uit op ruim 200.000 euro. We spreken hier over de fiscale waarde, de commerciële waarde van de pensioenvoorzieningen zal naar verwachting ruim het dubbele bedragen. Veel adviseurs hebben in de afgelopen jaren geleden dga's geadviseerd de verdere pensioenopbouw in eigen beheer stop te zetten. Hiervoor waren vele goede redenen aan te dragen. Een van deze redenen was dat het opgebouwde pensioen al zodanig hoog was dat het per pensioeningangsdatum in de hoogste belastingschijf van 52 procent zal worden belast (zie kader 2). Tegenover de voordelen van het beëindigen van pensioen in eigen beheer staan ook mogelijke nadelen of randvoorwaarden waarop de adviseur moet letten. Een van de zaken waarop gelet moet worden is bijvoorbeeld het vervallen van het nabestaandenpensioen met alle mogelijke gevolgen van dien (zie kader 3).

[kader 1]

[kop] Geschiedenis tot heden

Toen de regeling 'Pensioen in Eigen Beheer' in 1981 werd ingesteld, was dit een voordelige manier van pensioensparen, omdat de jaarlijks groeiende pensioenspaarpot fiscaal aftrekbaar werd voor de vennootschapsbelasting. Die bedroeg toen 48%, maar is inmiddels verlaagd naar maximaal 25%. De aftrekpost is hiermee in de loop van de jaren minder aantrekkelijk geworden. Ook drukt de pensioenverplichting vaak zo zwaar op de solvabiliteit van de vennootschap dat er geen dividend mag worden uitgekeerd. Hiermee wordt een eventuele verkoop bemoeilijkt en zijn banken terughoudender met het verstrekken van financieringen.

[einde kader 1]

[begin kader 2]

[kop] Reden stopzetten pensioen in eigen beheer:

- Het opgebouwde pensioen is al dusdanig hoog dat het in de hoogste tariefschijf van box 1 (52%) zal worden belast.
- De bv kan de aftrekpost niet (volledig) benutten vanwege slechte winstgevendheid of zelfs verliezen.
- De toenemende complexiteit van de fiscale pensioenregels.
- De problematiek rondom de uitkerings- en vermogenstest (dividendklem).

- Het vermijden van hoge uitvoeringskosten.
 - De vrees dat het pensioenkapitaal vroegtijdig in rekening-courant wordt geconsumeerd.
 - Kiezen voor alternatieve pensioenopbouw, bijvoorbeeld switchen naar bancaire lijfrente.
- [einde kader 2]

[begin kader 3]

[kop] Bij het premievrij maken moet op een aantal zaken worden gelet:

- Voorkomen moet worden dat wordt afgezien van opgebouwde pensioenaanspraken. Bij het stoppen van verdere opbouw moeten bestaande aanspraken intact blijven, dit geldt ook voor de indexatie.
- Omdat het premievrij maken gevolgen heeft voor het partnerpensioen moet de partner mee tekenen. Het premievrij maken van het pensioen kan invloed hebben op de financiële positie van de partner van de dga mocht deze komen te overlijden. Mogelijk zal er een extra overlijdensrisicoverzekering moeten worden afgesloten.
- Vanuit het oogpunt van kosten voor de dga is het vervelend dat de opgebouwde aanspraken nog steeds jaarlijks moeten worden gewaardeerd. Ze worden actuarieel opgerent. Uitgaande van afwezigheid van voorindexatie zou u als adviseur ervoor kunnen kiezen om voor de zeg komende vijf jaren een vooruitwaardering te verrichten. Na deze periodie maakt u wederom een waardering voor vijf jaren op basis van de dan geldende sterftetabellen. Hiermee beperkt u de uitvoeringskosten voor de dga.

[einde kader 3]

[tk] Optie 1: afkopen met korting

Vanaf 1 januari 2017 heeft de dga de mogelijkheid om het pensioen in eigen beheer 'af te stempelen' van de commerciële naar de fiscale waarde en deze daarna met korting af te kopen. De bv moet dan loonbelasting betalen over de fiscale waarde minus een korting. In eerdere memo's is voor de afkoopvariant een korting van 30 procent gecommuniceerd. In de laatste brief van de staatssecretaris wordt voor 2017 een korting van 34,5 procent voorgesteld over de fiscale waarde van het pensioen. Om te voorkomen dat een dga nog snel even bij zijn bv (extra) pensioenrechten verwerft is voorgesteld de balanswaarde per eind 2015 het uitgangspunt te laten zijn voor de afkoop van de fiscale pensioenwaarde. Over het nog eventueel in 2016 opgebouwde pensioen in eigen beheer mag dus geen korting worden gehanteerd. Doordat de aanwas van de pensioenverplichting in 2016 niet in aanmerking komt voor de kortingsregeling, valt de korting daardoor in de praktijk (iets) lager uit dan 34,5 procent. Ook in 2018 en 2019 mag het pensioen in eigen beheer nog 'goedkoop' worden afgekocht. Wel nemen de kortingspercentages elk jaar af. Zo bedraagt bij afkoop in 2018 de korting 25 procent en in 2019 19,5 procent. Ondanks de korting bij afkopen is het wel van belang dat de dga over liquiditeiten beschikt. De dga die nu al of op korte termijn over voldoende middelen beschikt kan profiteren van de hoogste korting op de verschuldigde loonheffing.

Stel, de dga heeft een fiscale pensioenvoorziening van 350.000 euro en hij koopt zijn pensioen af in 2017, dan moet hij over 229.250 euro maximaal 52% belasting betalen. Per saldo draagt hij 119.210 euro af aan de fiscus. Het restant van 230.790 euro ontvangt de dga in privé (zie kader 4). Hij kan er ook voor kiezen dit bedrag in de bv te laten als lening of als kapitaalstorting (agio). Op wat te doen met het restantbedrag van in dit voorbeeld ruim 230.000 euro ga ik later in dit artikel in. Door het pensioen in eigen beheer af te kopen is het probleem van de dividendklem in een keer opgelost.

Het bedrag van in dit voorbeeld 119.210 euro aan te betalen loonbelasting moet wel direct worden betaald en daarmee aan het bv-vermogen worden onttrokken. Voor veruit de meeste bv's geldt dat dit vermogen vastzit in de bedrijfsmiddelen die noodzakelijk zijn voor het runnen van de onderneming. Er zijn dan eenvoudigweg niet voldoende vrije liquide middelen om de belastingschuld te voldoen. In het geval de dga over onvoldoende liquiditeiten beschikt kan hij wellicht bij de bank of bij derden een financiering afsluiten om alsnog het bedrag aan loonheffing te voldoen per 2017. Dit zal echter lang niet voor alle bv's mogelijk dan wel wenselijk zijn.

De afkoop kan ook worden gebruikt om de eventuele rekeningcourantschuld van de dga aan zijn vennootschap af te lossen. In dit kader is de vraag opgekomen of partiële afkoop mogelijk is. Bij de gefaciliteerde afkoop van loonbelastingstamrechten was partiële afkoop mogelijk, maar deelde deze niet in de tariefkorting van 20 procent. Vooralsnog moet u er mijns inziens vanuitgaan dat partiële afkoop van pensioen niet kan. Kortom, het is alles of niets. Het afkoopaanbod zal waarschijnlijk ook gaan gelden voor al ingegane pensioenen. Ook de dga die niet langer actief pensioen opbouwt in de eigen vennootschap komt voor de regeling in aanmerking. Het doel van Wiebes is immers zo snel mogelijk een einde maken aan het fenomeen pensioen in eigen beheer en alvast wat verwachte belastinginkomsten op de langere termijn naar voren schuiven. Dit is goed voor de Nederlandse Schatkist (zie kader 5).

[begin kader 4]

Voorbeeld berekening korting bij afkoop op 1 januari 2017, 2018 en 2019

	2017	2018	2019
Commerciële waarde ultimo 2015	€ 750.000	€ 750.000	€ 750.000
Fiscale waarde ultimo 2015	€ 350.000	€ 350.000	€ 350.000
Fiscale waarde incl. korting	€ 229.250	€ 262.500	€ 281.750
Grondslag loonheffing	€ 229.250	€ 262.500	€ 281.750
Verschuldigde loonheffing (52%)	€ 119.210	€ 136.500	€ 146.510
Terug te ontvangen van fiscus, box 3	€ 230.790	€ 213.500	€ 203.490

Kiezen voor afkoop in 2017 levert de dga 17.290 euro meer dan wanneer in 2018 wordt afgekocht en 27.300 euro meer dan wanneer in 2019 het pensioen in eigen beheer zou worden afgekocht. Anders gezegd de effectieve belastingdruk bij afkoop neemt toe van 34,1% in 2017, naar 39% in 2018 tot 41,9% in 2019.

[einde kader 4]

[begin kader 5]

Schatkist 2 miljard rijker?

Stel dat we uitgaan van een totale fiscale waarde van alle gezamenlijke pensioenvoorzieningen in eigen beheer van 31 miljard euro verspreid over 150.000 bv's. Als dit totale bedrag zou vrijvallen onder de voorgestelde afkoopregeling dan stroomt er in één klap een bedrag van 10 tot bijna 13 miljard euro aan loonbelasting in de Schatkist. Dit bedrag moet dan direct aan het vermogen van de betreffende 150.000 vennootschappen worden onttrokken. Dit is gemiddeld zo'n 70.000 tot 85.000 euro per bv. Het kabinet verwacht in de

praktijk een opbrengst van circa 2 miljard euro uit de geboden fiscaalvriendelijke afkoopregeling.

[einde kader 5]

[tk] Optie 2: omzetten in oudedagssparen

Mocht de dga zijn pensioenvoorziening in eigen beheer niet kunnen of willen afkopen, dan kan hij kiezen voor optie 2: het omvormen van pensioen in eigen beheer tot oudedagssparen in eigen beheer (OSEB). Deze voorziening mag op de balans van de vennootschap blijven staan. In deze variant mogen de pensioenrechten eerst worden afgestempeld naar de fiscale balanswaarde. Vervolgens mag deze waarde zonder loonheffing en vennootschapsbelasting worden omgezet in een oudedagsspaarverplichting. Voordeel van de omzetting in de spaarvariant is dat het verschil tussen commerciële en fiscale waarde verdwijnt. Hierdoor wordt de dividendklem opgelost waar veel bv's mee worstelen, zodat de dga weer dividend kan uitkeren. Voorts kan de omzetting geheel geruisloos kan plaatsvinden, zodat geen belastingschuld ontstaat. Daarbij blijft het voor de dga mogelijk om binnen zijn vennootschap gefacilieerd pensioen op te bouwen, zodat de middelen voor de onderneming beschikbaar blijven. Op deze wijze wordt ook het toekomstige investeringspotentieel van de onderneming niet beperkt. De oudedagsspaarverplichting wordt pas belast als er wordt uitgekeerd. Uiterlijk op AOW-leeftijd moet het opgebouwde kapitaal in twintig jaar (+ de jaren voor de AOW-leeftijd als de uitkering eerder ingaat) in gelijkmatige bedragen uitbetaald worden. Omdat de opbouw onbelast mocht plaatsvinden, worden de uitkeringen progressief belast in box 1. Op grond van de brief van Wiebes lijkt het erop dat de spaarvariant niet worden toegepast als de pensioenuitkeringen al zijn ingegaan. De staatssecretaris heeft zich trouwens nog niet uitgelaten over de mogelijkheid om – bij gebrek aan voldoende liquiditeiten – deels af te kopen en deels om te zetten in de spaarvariant.

[begin kader 6]

Bevrijdt uit de dividendklem

Zowel de opties 1 en 2 bieden de dga als voordeel dat hij bevrijdt wordt van de dividendklem en zodoende weer ruimte krijgt om dividend uit te keren. Een van de huidige problemen van het pensioen in eigen beheer is het verschil tussen de commerciële en fiscale pensioenvoorziening, dat voornamelijk veroorzaakt wordt door de huidige lage rente. Dit verschil beperkt op dit moment de dividendruimte.

[einde kader 6]

[tk] Andere opties

De dga wordt trouwens niet verplicht om het pensioen in eigen beheer af te kopen of om te zetten in oudedagssparen eigen beheer. Hij kan ook kiezen voor optie 3: het premievrij voortzetten van het al opgebouwde pensioen in eigen beheer. Verdere opbouw van het pensioen in eigen beheer is dan dus niet mogelijk. Wel vindt er inhaal plaats vanwege het verschil in de commerciële en fiscale waarde. Ook kan de dga mogelijk gedwongen worden om te kiezen voor deze optie als zijn partner geen toestemming geeft voor afkoop of omzetting van het pensioen in eigen beheer.

Nog een andere variant is als de dga ervoor zou kiezen om de fiscale waarde van de voorziening in zijn geheel onder te brengen bij een externe pensioenverzekeraar. In dat geval moet het gehele bedrag van de fiscale pensioenvoorziening uit de onderneming worden gehaald en worden afgestort bij een verzekeraar. Hiermee wordt de pensioenverplichting buiten de risicosfeer van de onderneming gebracht. Maar, dat betekent wel dat de

pensioenverplichting als kapitaal inclusief de vervolgpremies uit het ondernemingsvermogen van de vennootschap verdwijnt en hiermee geen investeringen meer kunnen worden gedaan. Aan de andere kant kan de dga ook niet langer zijn pensioenpot nu al ‘opsouperen’.

[tk] Restantvermogen naar box 3

Stel dat een dga zijn pensioen in eigen beheer wil en kan afkopen (optie 1). Dit betekent dat hij mogelijk zijn salaris zal moeten verhogen om te voldoen aan de regels van het gebruikelijk loon (zie kader 7). Verder zal hij na afkoop een (flink) bedrag overhouden in box 3. In het eerder gegeven voorbeeld is dit een bedrag van zo’n 230.000 euro (zie kader 4). Dit bedrag is nu weliswaar uit de fiscale greep van box 1, maar zal vaak nog steeds als doel hebben het voorzien in een toekomstige ‘levenslang’ pensioen. Dit biedt nieuwe kansen voor u als adviseur. In de meeste gevallen zal moeten worden voorkomen dat de dga zich rijk rekent en het ontvangen bedrag gaat consumeren. Het vermogen is immers nog steeds bestemd om te voorzien in een oudedagsvoorziening. De belangrijkste doelstelling voor velen is namelijk het voortzetten van het huidige uitgavenpatroon na pensionering. Hoeveel geld is daarvoor nodig en welke beleggingsstrategie zou u als adviseur kunnen hanteren voor de dga?

[begin kader 7]

Gebruikelijk loon

Het loon van de dga moet voldoen aan de regels van het gebruikelijk loon zoals opgenomen in artikel 12a van de wet Loonbelasting. Dit om te voorkomen dat de dga te weinig loonbelasting voldoet en zijn inkomsten als dividend aan privé uitkeert. Dit laatste is fiscaal voordeliger. Doordat het pensioen in eigen beheer komt te vervallen zal de dga geen pensioenbijdrage meer betalen. Het vervallen van deze bijdrage zal ertoe leiden dat de dga zijn salaris zal moeten verhogen.

[einde kader 7]

[tk] Beleggingsstrategie box 3

Professionele beleggers als pensioenfondsen en verzekeraars maken veel gebruik van de core-satellite-strategie bij het inrichten van een beleggingsportefeuille. Uitgangspunt van de core-satellite-strategie is dat een beleggingsportefeuille wordt opgedeeld in een kern en satellieten. De kern kunt u vergelijken met een planeet, het centrale hemellichaam, en de satellieten draaien daaromheen. In de praktijk beslaat de core 70 tot 80 procent en de satellieten de resterende 20 tot 30 procent van de portefeuille.

Pensioenfondsen en verzekeraars richten de kern van de portefeuille vaak in door een passief beleggingsinstrument, zoals een indextracker (ETF). Dit instrument biedt tegen lage kosten een brede spreiding in een markt of index. Het doel is een rendement te leveren dat overeenkomt met dat van de markt (bèta). De satellieten bestaan uit meer gespecialiseerde beleggingen waarvan de belegger verwacht dat zij een hoger rendement behalen dan de markt of index (alpha). Deze kan naar eigen inzicht worden ingevuld met actieve beleggingsfondsen. Bijvoorbeeld door fondsen te selecteren die beleggen in specifieke regio’s, landen, stijlen of sectoren (zie kader 8). Gelet op de pensioendoelstelling en de risicobeleving van de dga is het vanuit het oogpunt van zorgplicht verstandig om voorzichtig te zijn met een te offensieve beleggingsstrategie. Aan de andere kant kan een te defensieve portefeuille ertoe leiden dat de inkomensdoelstelling van de dga niet gerealiseerd wordt. Een veel gebruikte strategie is een neutrale portefeuille welke bestaat uit een mix van aandelen, obligaties en alternatieve beleggingen, zoals grondstoffen.

De core van het aandelengedeelte kan bijvoorbeeld met een wereldwijde aandelentracker worden ingevuld. Daarnaast kunt u in de core opnemen een tracker van eurozone-staatsobligaties met een brede verscheidenheid aan looptijden. Dit deel zorgt voor zekerheid met een gemiddeld renterisico. Daarnaast kan dan nog een bedrijfsobligatitracker worden opgenomen (zie kader 8). Naast een core die dicht bij de benchmark blijft, kunt u risicovollere satellieten opnemen de pensioenportefeuille die hier juist sterk van afwijken. Dit met als doel de rendement-risicoverhouding van de dga te verbeteren. We hebben het over satellieten: meervoud. De genoemde 20 tot 30 procent van uw portefeuille spreidt u dan ook over verschillende beleggingen. Zo zou u actieve beleggingsfondsen kunnen selecteren om daarmee te beleggen in markten die minder efficiënt zijn. Voorbeelden van dergelijke markten zijn aandelen en obligaties in opkomende markten, aandelen in small caps, vastgoedfondsen, grondstoffenfondsen en hedgefondsen (zie kader 8).

Core-satellite beleggen biedt een gezonde strategie voor particuliere beleggers, zoals dga's, die veel voordelen biedt (zie kader 9). Particuliere beleggers hebben de neiging om hun gehele portefeuille als satelliet in te richten op zoek naar kansen. Beter is om een stabiele core in te richten en hier een langetermijnhorizon voor te nemen. Dit vermindert het aantal transacties. Uit onderzoek blijkt namelijk dat veel handelen leidt tot een lager rendement.

[kader 8]

[kop] Voorbeeld core-satellite-portefeuille met neutraal beleggingsprofiel

Kern: 70% van de portefeuille

15% staatsobligaties euro A en hoger

20% euro investment grade bedrijfsobligaties

35% euro wereldwijd aandelenfonds

Invullen kernportefeuille met 100% indextrackers (ETF's)

Satellieten: 30% van de portefeuille

5% staatsleningen opkomende markten

5% euro unconstrained obligatiefonds

5% aandelen opkomende markten

15% alternatieve beleggingen (vastgoed, grondstoffen en hedgefondsen)

Invullen satellietportefeuille met 100% actieve beleggingsfondsen

[einde kader 8]

[kader 9]

[kop] Voordelen core-satellite beleggen

1. Kosten besparen
2. Betere spreiding
3. Minder handelen leidt tot betere beleggingsresultaten
4. Dga hoeft slechts actief bezig te zijn met een klein gedeelte van zijn beleggingen, dan wel adviseur heeft meer tijd om dga te adviseren op breder terrein dan beleggen alleen.

[einde kader 9]

In dit artikel ben ik ingegaan op de opties die de dga heeft wanneer het opbouwen van pensioen in eigen beheer door de wetgever wordt afgeschaft. Een van de opties is het afkopen

van het pensioen in eigen beheer van de dga. In deze situatie zal een deel van het pensioenkapitaal gaan behoren tot zijn box 3-vermogen (zie kader 10). Dit kapitaal zal ondanks de fiscale box-wijziging vaak nog steeds als doel hebben om te voorzien in een ouderdagsvoorziening. De belangrijkste doelstelling voor veel dga's is namelijk het kunnen voortzetten van het huidige uitgavenpatroon na pensionering. Wanneer na afkoop het overgebleven pensioenkapitaal wordt belegd dan is het van groot belang om met beleid een solide beleggingsportefeuille samen te stellen. Een door pensioenfondsen en verzekeraars veel gebruikte beleggingsmethode is de core-satellite-strategie. Hierbij kan met een gespreide portefeuille een zo hoog mogelijk rendement worden behaald, tegen een zo laag mogelijk risico. Welke van de beschreven opties voor uw cliënt het meest aantrekkelijk is, is uiteraard afhankelijk van de situatie. Uit ervaring weet ik dat het werken vanuit een integratief financieel plan helpt bij het nemen van weloverwogen en vaak betere beslissingen.

[begin kader 10]

Met ingang van 2017 is het effectieve tarief in box 3 afhankelijk van de hoogte van het vermogen. Het fictieve rendement kan dan daarbij oplopen tot boven de huidige 5,5%. Dat is aanzienlijk hoger dan het huidige fictieve rendement van 4%. Mensen met veel spaargeld die om welke reden dan ook niet willen beleggen worden in het nieuwe systeem dus fiscaal gestraft. De box 3-heffing kan worden 'ontweken' door bijvoorbeeld spaargeld te storten in een bv of in een vrijgestelde beleggingsinstelling (vbi). Op deze manier kan het nettorendement op het spaargeld worden verhoogd zonder extra risico te lopen. Ook kunnen dga's met een eigen woning hun box 3-heffing reduceren door de eigen woningschuld af te lossen.

[einde kader 10]

[auteur] Ramón Wernsen MFP, FFP, CFP® is zelfstandig financieel planner en eigenaar van Financial Planning 4 All. Ramón verzorgt adviezen, trainingen, publicaties en consultancywerkzaamheden voor particulieren, ondernemers, intermediairs, verzekeraars en banken. Wilt u reageren? Mail dan naar: ramonwernsen@gmail.com